

Ministerie van Justitie en Veiligheid
T.a.v. de heer S. Dekker
Minister voor Rechtsbescherming
Postbus 20301
2500 EH 's-Gravenhage

Kenmerk Schadefonds

Behandelaar

Telefoon

Datum 31 augustus 2018

Bijlage(n) 1 (casus)

Onderwerp Reactie op conceptwetsvoorstel Uitbreiding slachtofferrechten

Uw kenmerk 2299821

Geachte heer Dekker,

U heeft het Schadefonds Geweldsmisdrijven gevraagd te adviseren over het conceptwetsvoorstel dat voorziet in een wijziging van het Wetboek van Strafvordering en het Wetboek van Strafrecht in verband met de nadere versterking van de positie van het slachtoffer in het strafproces. Hieronder leest u het advies van het Schadefonds.

Het Schadefonds wil voorop stellen dat het zeer verheugd is met de uitbreiding van de slachtofferrechten door middel van dit wetsvoorstel. Het Schadefonds ondersteunt dan ook het wetsvoorstel.

Uitbreiding kring van wettelijk spreekgerechtigden

In het bijzonder gaat het Schadefonds in op het voorstel onder artikel 1, onderdeel D van het wetsvoorstel.

Onder vernummering van het vierde tot en met het zevende lid tot het vijfde tot en met het achtste lid wordt in artikel 51e van het Wetboek van Strafvordering een lid ingevoegd, luidende:

4. Het spreekrecht kan, onder overeenkomstige toepassing van het vijfde lid, ook worden uitgeoefend door:

a. personen die het overleden slachtoffer als behorende tot hun gezin hebben verzorgd en opgevoed en in een nauwe persoonlijke betrekking tot het slachtoffer hebben gestaan; en

b. personen die deel hebben uitgemaakt van het gezin waartoe het overleden slachtoffer behoorde en in een nauwe persoonlijke betrekking tot het slachtoffer hebben gestaan.

Het Schadefonds is een groot voorstander van de uitbreiding van het spreekrecht voor stieffamilieleden. In lijn hiermee zouden wij graag zien dat de kring der gerechtigden in de Wet schadefonds geweldsmisdrijven (hierna: Wsg) ook wordt uitgebreid met stieffamilie.

Huidige formulering in de Wsg

In artikel 3, tweede lid van de Wsg is de kring der gerechtigden opgenomen voor nabestaanden. Na de inwerkingtreding van de wet van 11 april 2018 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek, het Wetboek van Strafvordering en het Wetboek van Strafrecht teneinde de vergoeding van affectieschade mogelijk te maken en het verhaal daarvan alsmede het verhaal van verplaatste schade door derden in het strafproces te bevorderen en de Verzamelwet Justitie en Veiligheid 2018, zijn in dit artikellid ook de naasten opgenomen.

Onderdeel c van het tweede lid van de Wsg komt als volgt te luiden:

Voor de toepassing van het vorige lid gelden als nabestaanden en naasten:

c. degenen die reeds vóór de gebeurtenis waarop de aansprakelijkheid berust, met het slachtoffer in gezinsverband samenwoonden en in wier levensonderhoud het slachtoffer geheel of voor een groot deel voorzag, voor zover aannemelijk is dat een en ander zonder de gebeurtenis waarop de aansprakelijkheid berust zou zijn voortgezet;

Op grond van dit onderdeel van het artikel kunnen stieffamilieleden alleen als nabestaande worden aangemerkt als er sprake was van samenwoning én indien zij voor hun levensonderhoud afhankelijk waren van de overledene.

Het inwonende stiefkind van de overleden stiefouder kan dus alleen worden aangemerkt als nabestaande, voor zover het stiefkind en de stiefouder in gezinsverband samenwoonden en de stiefouder geheel of voor een groot deel voorzag in het levensonderhoud van het stiefkind.

De personen die in gezinsverband met het overleden slachtoffer samenwoonden maar die niet financieel afhankelijk waren van de overledene kunnen niet worden aangemerkt als nabestaanden. De stiefouder is daarmee dus geen nabestaande van zijn overleden stiefkind, evenmin als de stiefbroer- en zus dat zijn.

Met deze huidige kring der gerechtigden is het onvermijdelijk dat personen die op zichzelf een hechte band hadden met het overleden slachtoffer niet kunnen worden aangemerkt als nabestaande in de zin van de Wsg. Dit levert schrijnende situaties op. De kring der gerechtigden beleidsmatig uitbreiden tot schrijnende gevallen waarin de wetgever niet uitdrukkelijk heeft voorzien komt echter neer op het verstrekken van een buitenwettelijke uitkering uit het Schadefonds. Het Schadefonds wijkt daarom alleen op grond van artikel 8, eerste lid van de Wsg (de hardheidsclausule) af van de Wsg als toepassing van de Wsg zou leiden tot een onbillijkheid van overwegende aard. Dit kan het geval zijn bij schrijnende en uitzonderlijke situaties.

In de bijlage bij deze brief is een aantal casus uit de praktijk opgenomen. Hieruit is op te maken dat de uitsluiting van stieffamilie in de Wsg vele schrijnende en onwenselijke situaties in stieffamilies oplevert. In sommige gevallen heeft de Commissie wel een uitkering kunnen toekennen op basis van de hardheidsclausule, in andere gevallen niet. Zoals u ook in de memorie van toelichting bij het wetsvoorstel weergeeft doen deze situaties geen recht aan het feit dat in de huidige maatschappij steeds meer kinderen opgroeien in een samengesteld gezin. Soms worden kinderen al vanaf jonge leeftijd grootgebracht door opvoeders die geen bloedverwanten zijn, maar wel degelijk een nauwe band met het kind hebben en het kind verzorgen en opvoeden.

Advies van het Schadefonds

Het Schadefonds is van oordeel dat er de noodzaak is om stieffamilieleden ook een tegemoetkoming uit het Schadefonds te kunnen geven als blijk van erkenning van het onrecht en leed dat nabestaanden is overkomen.

Het Schadefonds adviseert daarom de kring der gerechtigden in de Wsg uit te breiden met stieffamilie, zoals ook is voorgesteld in artikel 51e van het Wetboek van Strafvordering (waarmee wordt bedoeld eenieder die onder de in artikel 51e, derde lid, Sv, onder a en b genoemde definities valt, dus ook bijvoorbeeld leden van het pleeggezin waarvan het slachtoffer deel heeft uitgemaakt). Dan hoeft in de voorkomende gevallen de hardheidsclausule niet meer te worden toegepast. Dit is namelijk niet het meest geschikte instrument om toe te passen als er veel soortgelijke schrijnende gevallen zijn, omdat het gebruik van de hardheidsclausule dan plaatsvindt in strijd met het karakter ervan. Dat er veel soortgelijke schrijnende gevallen zijn, blijkt wel uit het overzicht van casus in de bijlage.

Opgemerkt zij nog dat spiegelbeeldig ook niet kan worden uitgesloten dat een uitkering op grond van het voorgestelde naar maatstaven van redelijkheid en billijkheid onaanvaardbaar wordt geacht. Te denken valt aan de situatie in casus 10 opgenomen in de bijlage. Voor deze gevallen zou ter overweging kunnen worden gedacht aan een bepaling in de Wsg zoals artikel 6:2, tweede lid, BW, op grond waarvan de aanvraag kan worden afgewezen.

Over de exacte formulering van de toevoegingen in de Wsg treden we graag in overleg met de directie Wetgeving en Juridische Zaken.

Vast moment waarop het spreekrecht kan worden uitgeoefend

U heeft aangegeven in het bijzonder geïnteresseerd te zijn in de opvattingen van het Schadefonds over het regelen van een vast moment waarop van het spreekrecht gebruik kan worden gemaakt, wat onze ervaringen uit de praktijk zijn en onze wensen met betrekking tot een regeling daaromtrent.

Onze ervaringen

Het Schadefonds heeft geen rol in het strafproces, waarop het spreekrecht betrekking heeft. Tijdens de behandeling van de primaire aanvraag nemen wij doorgaans telefonisch contact op met de slachtoffer. Tijdens dit gesprek wordt de procedure uitgelegd, kunnen vragen over de aanvraag worden gesteld en de verwachtingen worden gemanaged. Bij de behandeling in bezwaar vindt in beginsel altijd een hoorzitting met het slachtoffer plaats. Onze ervaring is dat de slachtoffers zowel het telefoongesprek als de hoorzitting als prettig ervaren.

Deze ervaring leert echter niet in het bijzonder iets over een vast moment waarop van het spreekrecht gebruik kan worden gemaakt. Het Schadefonds raadt aan om in het kader van verwachtingenmanagement vanaf het eerste moment duidelijk te maken aan het slachtoffer wat het spreekrecht inhoudt en wat de rol van de spreekgerechtigde is. Het Schadefonds heeft verder geen specifieke wensen met betrekking tot een regeling daaromtrent.

Met vriendelijke groet,

Casus stieffamilie

Toewijzingen (al dan niet op grond van de hardheidsclausule in artikel 8, eerste lid van de Wsg)

Casus 1:

Aanvraagster was de stiefmoeder van het overleden volwassen slachtoffer. Daarnaast waren er nog drie nabestaanden: vader en twee halfzussen. De vader en de zussen van het slachtoffer konden als nabestaanden in de zin van de Wsg worden aangemerkt. De stiefmoeder kon niet als nabestaande worden aangemerkt.

Stiefmoeder trouwde met de vader van slachtoffer en kreeg met hem nog twee dochters. Het hele gezin woonde met elkaar in één huis. De stiefmoeder nam de volledige zorg voor slachtoffer op zich sinds het slachtoffer ongeveer drie jaar oud was tot het moment dat zij als jong volwassene het ouderlijk huis verliet. De biologische moeder van slachtoffer was al langere tijd uit beeld. Stiefmoeder zorgde voor het slachtoffer alsof zij haar eigen dochter was en hield altijd contact met haar.

Beslissing in primo:

De aanvraag van de stiefmoeder is op grond van de hardheidsclausule toegewezen. Gesteld kon worden dat onder de bovengenoemde omstandigheden sprake was van een duidelijk aanwezige affectieve relatie tussen stiefmoeder en het slachtoffer, die zelfs als een ouderlijke band kon worden omschreven.

Casus 2:

Aanvraagster was het stiefkind van het overleden slachtoffer, maar leefde op het moment van overlijden niet in gezinsverband met het slachtoffer en aanvraagster was niet afhankelijk van het slachtoffer voor haar levensonderhoud.

Aanvraagster was 4 jaar toen haar moeder een relatie kreeg met het slachtoffer (stiefvader). Vanaf dat moment functioneerde het slachtoffer als een vader voor haar en heeft haar als zijn eigen dochter opgevoed. Toen aanvraagster 17 jaar oud was gingen haar moeder en stiefvader uit elkaar. Dit veranderde echter niets aan haar relatie met het slachtoffer. Op belangrijke momenten in haar leven nadien was hij aanwezig. Ook kwam aanvraagster nog wekelijks op visite bij het nieuwe gezin van het slachtoffer.

Beslissing op bezwaar:

Het beroep op de hardheidsclausule is gelet op de bovengenoemde omstandigheden gehonoreerd en de aanvraag is toegewezen.

Casus 3:

Aanvrager had opgegeven de vader te zijn van het overleden slachtoffer. Aanvrager was echter niet de biologische vader van het slachtoffer, maar hij had het slachtoffer wel erkend. Op papier was aanvrager dus de vader van het slachtoffer. Aanvrager vertelde hierover dat hij een relatie kreeg met de moeder van het slachtoffer, toen het slachtoffer 2 jaar oud was. Toen zij 5 of 6 was, is hij met de moeder getrouwd. In de periode voorafgaand aan het huwelijk is de moeder zwanger geweest van aanvrager, maar dat kindje hebben ze verloren. Toen de moeder opnieuw zwanger raakte, vonden ze het belangrijk dat aanvrager de ongeboren vrucht direct zou erkennen. Hij heeft dit gedaan en hij heeft toen ook gelijk het slachtoffer erkend.

Beslissing in primo:

Aanvrager is aangemerkt als nabestaande in de zin van de Wsg. Op basis van de geboorteakte was het slachtoffer zijn dochter. Wettelijk gezien was hij de vader van het slachtoffer (biologisch gezien alleen niet). Daarnaast is aanvrager niet zo maar een figuur in het leven van het slachtoffer geweest. Het slachtoffer heeft een lange tijd met hem in een huis gewoond. Gelet op het feit dat aanvrager wettelijk gezien de vader van het slachtoffer was, is hij aangemerkt als nabestaande in de zin van de Wsg.

Casus 4:

Aanvraagster was het stiefzusje van het slachtoffer, dus geen nabestaande in de zin van de Wsg. Toen moeder van aanvraagster in verwachting was van aanvraagster ging zij samenwonen met de stiefvader van slachtoffer (stiefvader had slachtoffer wel aangegeven en erkend als zijn dochter, maar was dus niet de biologische vader). Aanvraagster woonde dus vanaf haar geboorte in een huis met slachtoffer. Slachtoffer was dus altijd de grote zus van aanvraagster. Ze wist eerst ook niet dat slachtoffer niet haar biologische zus was. Ze leefden dus in gezinsverband, maar er werd niet voorzien in levensonderhoud (logischerwijs).

Beslissing in primo:

In dit specifieke geval is aanvraagster toch aangemerkt als nabestaande, op grond van de hardheidsclausule. De Commissie beschouwde de relatie tussen stiefzusje en het slachtoffer gelijk aan de relatie van biologische zussen omdat aanvraagster vanaf het moment van haar geboorte tot het overlijden van het slachtoffer in gezinsverband woonde en aanvraagster het slachtoffer als haar grote zus beschouwde.

Casus 5:

De stiefvader van aanvrager is overleden tijdens een auto-ongeluk (dood door schuld) en aanvrager dient aanvraag in als nabestaande en in verband met psychisch letsel door waarneming (hij is getuige geweest van het ongeval). Aanvrager kon niet worden aangemerkt als nabestaande in de zin van de Wsg. Daarnaast kon hij op basis van het beleid van het Schadefonds niet als naaste worden aangemerkt. Wel was sprake van een affectieve relatie, maar hij was niet in behandeling voor zijn psychische klachten. Daardoor zou de stiefzoon geen recht hebben op een uitkering.

Beslissing in primo:

Op grond van de hardheidsclausule is wel een uitkering toegekend, omdat de toepassing van de Wsg in het geval van aanvrager zou leiden tot een onbillijkheid van overwegende aard. De Commissie was van mening dat de omstandigheden van aanvrager zo zwaarwegend waren dat aan hem toch een uitkering is toegekend in afwijking van de Wsg. Hij bevond zich in een schrijnende situatie, waarin de letterlijke tekst van de Wsg geen mogelijkheid bood voor een tegemoetkoming. Aanvrager woonde in de weekenden en in de vakanties bij zijn moeder en stiefvader. De dag van het ongeval was aanvrager met moeder en stiefvader op weg naar huis om daar het weekend te verblijven. Dit gebeurde elk weekend. Tijdens de rit vond het ongeval plaats. Bij het ongeval is stiefvader omgekomen. Aanvrager heeft het ongeval meegemaakt. Hij was op het moment van het ongeval 14 jaar oud. Het ongeval heeft een grote impact op aanvrager gehad. Daarnaast ging de Commissie ervan uit dat de gebeurtenis ook psychische impact op aanvrager heeft gehad gelet op zijn leeftijd en wat hem is overkomen. De Commissie vond het bijzonder schrijnend dat aanvrager niet in aanmerking zou komen voor een uitkering. Op basis van de genoemde omstandigheden besloot de Commissie daarom om in dit geval af te wijken van het beleid en aanvrager alsnog een uitkering toe te kennen op grond van de hardheidsclausule.

Casus 6:

Aanvrager was de stiefvader van het overleden slachtoffer en kon daardoor niet worden aangemerkt als nabestaande in de zin van de Wsg. Het overleden slachtoffer voorzag niet in het levensonderhoud van aanvrager.

Beslissing in primo:

Op grond van de hardheidsclausule is wel een uitkering toegekend, omdat de toepassing van de Wsg in het geval van aanvrager zou leiden tot een onbillijkheid van overwegende aard. Aanvrager bevond zich in een schrijnende en uitzonderlijke situatie.

De Commissie heeft daarbij de volgende omstandigheden in overweging genomen. Het slachtoffer was als een zoon voor aanvrager. Toen hij heel jong was kwam hij in het leven van aanvrager. Aanvrager was gehuwd met de moeder van het slachtoffer en zorgde voor hem zoals een vader dat deed. Het slachtoffer had door een aandoening erg intensieve zorg nodig. Aanvrager had zich hierin bekwaamd. Hij verbleef vaak naast zijn bedje en ging heel vaak mee naar ziekenhuizen en artsen. De artsen en behandelaren zagen aanvrager als de vader. Aanvrager is vaak veranderd van werk omdat dit anders niet te combineren was met de zorg. Hij heeft zich samen met het gezin onder deze moeilijke omstandigheden ingezet om hem, zoveel als mogelijk, een mooi en zorgeloos leven te geven.

Afwijzingen

Casus 7:

Aanvrager was de stiefvader van het op 16-jarige leeftijd overleden slachtoffer. Aanvrager was sinds haar 11^e levensjaar in het leven van het slachtoffer. De biologische vader was sinds het 14^e levensjaar van het slachtoffer niet meer in beeld. Aanvrager was dus niet op zeer jonge leeftijd in haar leven gekomen en "pas" de laatste twee jaar van haar leven is haar vader niet meer in beeld geweest.

Beslissing in primo:

De aanvraag van stiefvader is afgewezen, want het slachtoffer voorzag niet in het levensonderhoud van stiefvader. Er was bovendien geen sprake van uitzonderlijke omstandigheden die toepassing van de hardheidsclausule rechtvaardigden.

Casus 8:

Stiefvader wordt vermoord en stiefdochter heeft dit gezien.

Beslissing in primo:

Stiefdochter kreeg wel een uitkering voor psychisch letsel door waarneming, want ze kan worden aangemerkt als 'naaste' in de zin van het beleid (stiefvader speelde zo'n belangrijke rol in het gezin van de waarnemer, dat hun relatie ten opzichte van elkaar gelijk gesteld kan worden met die van een hiervoor omschreven naaste (kinderen, ouders, broers of zussen).

Stiefdochter kon echter niet worden aangemerkt als nabestaande in de zin van de Wsg, dus ze kreeg geen nabestaandenuitkering. Er is namelijk geen sprake zijn van bloed- dan wel aanverwantschap en aanvraagster gaf op niet afhankelijk te zijn geweest van het inkomen van het slachtoffer/stiefvader. En stieffamilieleden kunnen alleen als nabestaande worden aangemerkt als er sprake was van samenwoning én indien zij voor hun levensonderhoud afhankelijk waren van de overledene.

Casus 9:

Aanvraagster was het stiefkind van het overleden slachtoffer. Zij leefde vanaf haar 5e of 6e jaar tot haar 13e jaar in gezinsverband in dezelfde woning als het slachtoffer. Hierna volgde een periode van 14 jaar waarin geen sprake was van samenwonen in gezinsverband en bestond tussen aanvraagster en het slachtoffer in feite niet meer dan een zeer sporadisch contact.

Beslissing in primo, bezwaar en beroep:

Aanvraagster kreeg geen uitkering omdat zij niet kan worden aangemerkt als nabestaande in de zin van de Wsg. Er was ook geen sprake van family life in de zin van artikel 8 van het EVRM ten tijde van het overlijden van stiefvader.

Casus 10:

Aanvrager was het stiefkind van het overleden slachtoffer. Aanvrager was ten tijde van het overlijden al volwassen en woonde op zichzelf.

Beslissing in primo:

Aanvrager kreeg geen uitkering, want stiefkinderen zijn voor de Wsg niet gelijk gesteld aan eigen kinderen. Zij kunnen alleen als nabestaanden worden aangemerkt wanneer zij voorafgaand aan het overlijden in gezinsverband samen leefden met de overledene en als zodanig ook afhankelijk van de overledene waren voor hun onderhoud. Daar was in dit geval geen sprake van.

Casus 11:

In een nabestaandencomplex kregen de ouders, meerdere zussen en broers een uitkering, maar een drietal stiefzussen viel buiten de boot. Deze aanvragen zijn afgewezen omdat de stiefzussen niet vallen binnen de kring van gerechtigden van nabestaanden.

Beslissing in primo:

De stiefzussen konden niet worden aangemerkt als nabestaanden in de zin van de Wsg. Stieffamilieleden kunnen alleen als nabestaande worden aangemerkt als er sprake was van samenwoning en indien zij voor hun levensonderhoud afhankelijk waren van de overledene. Van dit laatste was geen sprake.

Beslissing op bezwaar:

Volgens artikel 3 lid 2 van de Wsg is de kring van gerechtigden die als nabestaande kunnen worden aangemerkt beperkt. Bloed- en aanverwantschap en huwelijk of geregistreerd partnerschap zijn hierbij leidend. Op basis van artikel 3 lid 2 sub d kunnen stieffamilieleden alleen als nabestaande in de zin van de Wsg worden aangemerkt als er sprake was van samenwoning, en inzien zij voor hun levensonderhoud afhankelijk waren van de overledene (door het voeren van een gemeenschappelijke huishouding).

Uit het bezwaarschrift en gedurende de hoorzitting kwam naar voren dat de stiefzussen samen met hun moeder en stiefvader in gezinsverband met het slachtoffer (stiefbroer) leefden, en dat binnen het gezin geen onderscheid gemaakt werd. Hiernaast droeg het slachtoffer in financiële zin ook bij aan de gezinshuishouding. Dit betrof kostgeld en hiernaast kocht hij ook regelmatig spullen voor de stiefzussen, zoals kleding. Er waren geen nadere bewijsstukken om te kunnen beoordelen of deze bijdrage plaatsvond, wat de precieze financiële bijdrage was, en hoe vaak deze plaatsvond.

De Commissie merkt verder op dat het bepaalde in artikel 3 lid 2 sub d ziet op situaties waarin de achtergebleven persoon en het slachtoffer een gelijkwaardige financiële bijdrage leverden aan het huishouden. Hierbij werd door de wetgever gedacht aan partners die samenwonen, maar niet gehuwd zijn en geen geregistreerd partnerschap hebben.

Binnen deze categorie vallen aldus niet de personen die in gezinsverband met het overleden slachtoffer woonden, maar verder niet (volledig) financieel afhankelijk van hem of haar waren.

Voor wat betreft stiefrelaties is deze categorie dan ook alleen van toepassing indien een stiefouder overlijdt, en niet het stiefkind of stiefbroer/-zus. Het achtergebleven stiefkind was dan namelijk voor het levensonderhoud volledig afhankelijk van de stiefouder.

Aanvraagsters gaven gedurende de hoorzitting aan dat de afwezigheid van een bloedverwantschap niets afdoet aan de intense band die zij hadden met het slachtoffer en dat zij hem als (volle) broer zagen. De wetgever heeft vastgesteld wie als 'nabestaande' in de zin van de Wsg kan worden aangemerkt. De Commissie kon zich voorstellen dat dit wettelijke onderscheid geen recht doet aan de daadwerkelijke relatie die tussen de stiefzussen en het slachtoffer bestond. De Commissie was echter genooddaakt om de Wsg op dit te punt te volgen omdat het hier gaat om bewuste keuzes die de wetgever maakte.

Port Betaald

Postbus 71 | 2501 CB Den Haag

HAN100 #6641X0X#00#0000#

Gezien scankamer
V&J

03 SEP. 2018

FMHaaglanden

03 SEP. 2018

Ontvangen

01130401-370 09-05 0005